

ESG ризик-менеджмент у контексті розвитку сталого фінансування в банківській системі України

Анотація.

Ідея сталого розвитку стала головною метою міжнародних та національних організацій, а також органів управління, що за останні роки проявило в зростанні інтересу топ-менеджерів, інвесторів та політиків до даної теми, а також сформувало ряд питань щодо формування планів на впровадження стратегічних та управлінських рішень щодо ризиків, пов'язаних з екологічними, соціальними та управлінськими аспектами бізнесу (ESG).

Інвестори визнають, що компанії з високими показниками ESG часто є менш ризикованими та мають кращі позиції для довгострокового успіху.

Споживачі ж в свою чергу, - віддають перевагу брендам, які відповідають їхнім цінностям. Компанії з сильними практиками ESG мають більше шансів залучити та утримати клієнтів, які надають пріоритет сталому розвитку та етичній поведінці. (Відомі бренди часто інформують про використання принципів ESG у виробництві, що є в свою чергу додатковим маркетинговим стимулом для вибору тої чи іншого бренду).

Банки на фоні зростання ролі ESG стараються зосередитись на напрямках відповідальніших бізнес-практик, зумовлених поєднанням тиску з боку регуляторних органів, інвесторів та споживачів стосовно даного напрямку.

В свою чергу банківська система впроваджує вимоги сталого розвитку як до внутрішнього менеджменту, так і до продуктів що вони надають (кредитні продукти та інші). Інтегровані принципи ESG, не лише сприяють сталому майбутньому, але й покращують репутацію, залучають соціально відповідальних інвесторів та зменшують ризики, пов'язані з екологічними та соціальними питаннями.

Банківська система співпрацює в напрямку розробки моделі оцінювання та звітності з міжнародними аудиторськими компаніями (E&Y, Deloitte, PwC та KPMG) щодо даного питання.

Ключові слова: стале фінансування, сталий розвиток, циркулярна економіка, зелені компанії.

Текст матеріалів конференції. Сталий розвиток, як безальтернативна ідея розвитку людської цивілізації став головною метою міжнародних та національних організацій, а також органів управління. За два-три останні десятиліття спостерігається значне зростання інтересу менеджерів, інвесторів та політиків до корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) та ризиків, пов'язаних з екологічними, соціальними та управлінськими аспектами бізнесу (ESG). Деякі країни (наприклад, Австралія, Канада та інші) та міжнародні інституції (наприклад, Європейський парламент) ухвалили закони та нормативні акти, які заохочують компанії покращувати свої показники ESG та карають тих, хто не бажає належним чином управляти своїми ESG-ризиками [4]. **ESG** - скорочення, яким розшифровується «економічна, соціальна та екологічна відповідальність», яке є поширеним на міжнародному рівні набором критеріїв, які використовуються для оцінки діяльності компанії та її впливу на довкілля не

лише за фінансовими показниками. Банки виявляються системно більш вразливими до ризикованості «зелених» компаній, а страховики - до ризикованості фірм, що працюють у нафтогазовій галузі. Розподіл загальної оцінки ESG на E, S та G дозволяє побачити, що канали, через які показники сталого розвитку нефінансових компаній впливають на системний ризик банків та страховиків, відрізняються, і це потребує подальших досліджень у цьому напрямку [3].

Ось короткий огляд кожного компонента:

1. Екологічний: зосереджується на тому, як діяльність компанії впливає на навколишнє середовище, включаючи такі фактори, як викиди вуглецю, управління відходами, використання ресурсів та практики сталого розвитку.
2. Соціальний: досліджує, як компанія управляє відносинами з працівниками, постачальниками, клієнтами та громадами, в яких вона працює. Сюди входять трудові практики, права людини та залучення громадськості.
3. Управління: розглядаються внутрішні практики та політики компанії, такі як винагорода керівництва, аудит, внутрішній контроль та права акціонерів.

ESG набула популярності через низку причин:

1. Підвищення обізнаності про екологічні проблеми: Зміна клімату та погіршення стану довкілля стали нагальними глобальними проблемами. Інвестори та споживачі все більше усвідомлюють вплив бізнесу на навколишнє середовище і вимагають більш сталих практик.
2. Соціальна відповідальність: Все більше уваги приділяється соціальним питанням, таким як права людини, трудові практики та залучення громадськості. Очікується, що компанії будуть відповідальними структурами та робитимуть позитивний внесок у розвиток суспільства.
3. Регулятивний тиск: Уряди та контролюючі органи все частіше впроваджують пов'язані з ESG правила та вимоги до розкриття інформації. Це спонукає компанії впроваджувати практики ESG, щоб відповідати цим нормам.
4. Інвестори визнають, що компанії з високими показниками ESG часто є менш ризикованими та мають кращі позиції для довгострокового успіху. Фактори ESG розглядаються як індикатори стійкості компанії та її здатності управляти ризиками.
5. Споживачі віддають перевагу брендам, які відповідають їхнім цінностям. Компанії з сильними практиками ESG мають більше шансів залучити та утримати клієнтів, які надають пріоритет сталому розвитку та етичній поведінці.
6. Диференціація на ринку: Практики ESG можуть слугувати конкурентною перевагою, допомагаючи компаніям диференціювати себе на ринку та залучати інвестиції.
7. Вплив пандемії: COVID-19 підкреслила важливість питань ESG та прискорила перехід до більш інклюзивних та сталих бізнес-практик.

Загалом, зростання ролі ESG відображає ширший перехід до сталіших та відповідальніших бізнес-практик, зумовлений поєднанням тиску з боку регуляторних органів, інвесторів та споживачів. Для інвесторів критерії ESG стають все важливішими, оскільки вони дають комплексне уявлення про довгострокову сталість компанії та її етичні практики. Компанії з високими показниками ESG часто розглядаються як такі, що мають кращі позиції для управління ризиками та використання можливостей, пов'язаних з екологічними та соціальними питаннями. Банки інтегрували та продовжують інтегрувати вимоги сталого розвитку як до внутрішнього менеджменту, так і до продуктів що вони надають (кредити, операційне обслуговування та інші). До ключових стратегій належать: узгодження бізнес-стратегії з Цілями сталого розвитку (ЦСР), управління даними, управління ризиками, пропозиції продуктів та послуг, прозорість та розкриття інформації, взаємодія із зацікавленими сторонами, навчання та культура співробітників, підтримка циркулярної економіки. Банки впроваджують «зелені» кредитні продукти, пристосовані для підприємств, які дотримуються принципів циркулярної економіки, підтримують компанії, що впроваджують моделі «продукт як послуга», та надають кредити для проектів, що включають перероблені матеріали. Інтегруючи ці стратегії, банки не лише сприяють більш сталому майбутньому, але й покращують свою репутацію, залучають соціально відповідальних інвесторів та зменшують ризики, пов'язані з екологічними та соціальними питаннями.

Однак існує чимало викликів, через які ця діяльність іноді непослідовна і фрагментарна. Впровадження принципів ESG (екологічних, соціальних та управлінських) у банківській діяльності пов'язане з низкою проблем:

1. Якість та доступність даних: Збір точних та вичерпних даних з ESG може бути складним завданням. Багато банків стикаються з непослідовністю джерел даних та відсутністю стандартизованих показників.
2. Регуляторна складність: Орієнтуватися в мінливому ландшафті нормативно-правових актів і стандартів у сфері ESG може бути складно. Банки повинні бути в курсі різних регіональних і глобальних вимог, що може вимагати значних ресурсів.
3. Інтеграція в існуючі системи: Включення ESG-факторів в існуючі процеси управління ризиками та прийняття рішень вимагає значних змін у внутрішніх системах та робочих процесах.
4. Залучення зацікавлених сторін: Заручитися підтримкою всіх зацікавлених сторін, включаючи членів правління банків, працівників та інвесторів, може бути непросто. Вони можуть чинити опір змінам або мати різні думки щодо важливості ініціатив у сфері ESG.
5. Витрати та ресурси: Впровадження практик ESG часто вимагає значних фінансових інвестицій та спеціальних ресурсів. Невеликим банкам може бути особливо складно виділити необхідні кошти та персонал.
6. Вимірювання впливу: Оцінити фактичний вплив ініціатив ESG може бути складно. Банкам необхідно розробити надійні показники та методології для оцінки ефективності своїх зусиль у сфері ESG.
7. Ринковий та конкурентний тиск: Банки стикаються з необхідністю залишатися конкурентоспроможними, водночас дотримуючись стандартів ESG. Балансування між прибутковістю та цілями сталого розвитку може бути складним завданням.
8. Прозорість та звітність: Надання прозорості та точної звітності з ESG має важливе значення, але може бути складним завданням. Банки повинні гарантувати, що їхні звіти викликають довіру та відповідають очікуванням інвесторів і регуляторів.

Незважаючи на ці виклики, багато банків визнають довгострокові переваги інтеграції ESG, зокрема покращення управління ризиками, зміцнення репутації та узгодження з глобальними цілями сталого розвитку. Банки інтегрують принципи ESG (екологічні, соціальні та управлінські) у свою діяльність та процеси прийняття рішень кількома способами:

1. Планування чіткої стратегії сталого розвитку: Банки починають зі створення комплексної стратегії сталого розвитку, яка узгоджується з їхніми основними цінностями та бізнес-цілями. Це передбачає встановлення вимірних цілей у сфері ESG та забезпечення прихильності керівництва до цих цілей.
2. Управління даними ESG: Банки впроваджують надійні системи управління даними ESG для збору, управління та звітування про дані, пов'язані з ESG. Це включає відстеження показників споживання енергії, здоров'я та безпеки на робочому місці, а також інклюзивності.
3. Управління ризиками: ESG-фактори інтегровані в процеси управління ризиками для виявлення та пом'якшення екологічних і соціальних ризиків. Це допомагає банкам приймати більш обґрунтовані інвестиційні рішення та ефективно управляти довгостроковими ризиками.
4. Пропозиції продуктів та послуг: Банки розробляють фінансові продукти та послуги, орієнтовані на ESG, такі як «зелені» кредити, фонди сталого інвестування та облігації з прив'язкою до ESG. Ці пропозиції орієнтовані на клієнтів, для яких питання сталого розвитку є пріоритетними.
5. Прозорість та розкриття інформації: банки підвищують прозорість, регулярно звітуючи про свою діяльність у сфері ESG та прогрес у досягненні цілей сталого розвитку. Це включає в себе дотримання глобальних стандартів, таких як Цільова група з розкриття фінансової інформації, пов'язаної з кліматом (TCFD), та Глобальна ініціатива зі звітності (GRI).
6. Взаємодія із зацікавленими сторонами: Банки взаємодіють із зацікавленими сторонами, включаючи інвесторів, клієнтів, співробітників і громади, щоб зрозуміти свої пріоритети в сфері ESG та включити їх у свої стратегії.
7. Навчання та культура співробітників: Банки сприяють підвищенню рівня обізнаності та практик у сфері ESG серед співробітників за допомогою навчальних програм та формування культури сталого розвитку в організації.

Банки, як свідчать дослідження європейських банків та страхових компаній за період 2016-22 рр., є системно більш вразливими до ризикованості «зелених» компаній, а страховики - до ризикованості фірм, що працюють у нафтогазовій галузі. Розподіл загальної оцінки ESG на E, S та G дозволяє побачити, що канали, через які показники сталого розвитку нефінансових компаній впливають на системний ризик банків та страховиків, відрізняються, і це потребує подальших досліджень у цьому напрямку [3]. Короткий огляд того, як принципи ESG впроваджуються в українській банківській системі:

1. Стратегічне узгодження: Національний банк України (НБУ) розробив Стратегію розвитку фінансового сектору України до 2025 року, яка включає цілі ESG та узгоджується з Угодою про асоціацію між Україною та ЄС. Ця стратегія фокусується на сталому фінансуванні та зеленому переході.
2. Регуляторна база: Україна працює над приведенням свого фінансового законодавства у відповідність до стандартів ЄС. Це включає імплементацію директив та регламентів ЄС, пов'язаних з ESG, таких як Закон «Про внесення змін до деяких законів України щодо підвищення рівня корпоративного управління в банках».
3. Управління ESG-ризиками: Національний банк є членом Мережі сталого банкінгу (SBN) Світового банку, який бере на себе зобов'язання щодо вдосконалення

управління ESG-ризиками та збільшення притоку капіталу в види діяльності, що мають позитивний вплив на клімат.

4. Політика сталого фінансового розвитку: НБУ має Політику сталого фінансового розвитку, яка зосереджена на зеленому та інклюзивному відновленні економіки, особливо у світлі викликів, спричинених конфліктом, що триває. Ця політика спрямована на покращення управління ESG-ризиками у фінансовому секторі.
5. Прозорість та розкриття інформації: українські банки заохочуються до підвищення прозорості шляхом регулярного звітування про свою діяльність у сфері ESG та прогрес у досягненні цілей сталого розвитку. Це включає в себе дотримання глобальних стандартів, таких як Цільова група з розкриття фінансової інформації, пов'язаної з кліматом (TCFD), та Глобальна ініціатива зі звітності (GRI).

Інтегруючи принципи ESG, банки не лише сприяють сталому майбутньому, але й покращують свою репутацію, залучають соціально відповідальних інвесторів та зменшують ризики, пов'язані з екологічними та соціальними питаннями. Водночас, через надходження суперечливої інформації про майбутні зміни нормативно-правової бази для багатьох установ складно розробити комплексну стратегію щодо ESG-факторів.

В узагальненому вигляді наукові напрацювання, які є важливими для практичного вирішення наявних проблем, можна звести до розгляду таких питань: вплив кліматичних, екологічних та соціальних проблем на виникнення ESG-ризиків; діагностика поточного стану "екологічного" ризик-менеджменту в економіці та фінансовому секторі; оцінка вразливості фінансової системи до ESG-ризиків, а також заходи регуляторів, компаній та фінансових установ на їх виникнення [2].

Незважаючи на всі виклики, пов'язані з прогнозованими змінами нормативно-правового регулювання та ринку, банки у цій ситуації отримують також і можливості показати себе гравцями зацікавленими у сталому розвитку. Наприклад, План дій Європейського банківського управління зі сталого фінансування пропонує організаціям враховувати ESG-фактори у бізнес-стратегіях та системах управління ризиками, а також інтегрувати ESG-ризики у бізнес-плани, системи внутрішнього контролю та процеси прийняття рішень [1]. З урахуванням цих пропозицій розгляд ризиків ESG виходить на перший план.

Використані джерела:

1. KPMG (2022). ESG-ризики у банківській сфері. Ефективні стратегії використання можливостей та зниження ризиків. <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/ua/pdf/2022/01/esg-risks.pdf>
2. Шульга Н. Савлук С. «Екологічний» ризик-менеджмент банків як детермінант сталого фінансування. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2023. № 6, С. 56-71. DOI: 10.31617/3.2023(131)04
3. Curcio, D., I. Gianfrancesco, G. Onorato, D. Vioto (2024). Do ESG scores affect financial systemic risk? Evidence from European banks and insurers, *Research in International Business and Finance*, Volume 69, 102251. <https://doi.org/10.1016/j.ribaf.2024.102251>
4. Carnevale, C. D. Drago (2024). Do banks price ESG risks? A critical review of empirical research, *Research in International Business and Finance*, Volume 69, 102227, <https://doi.org/10.1016/j.ribaf.2024.102227>.